MALTA

QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta tat-30 ta' Marzu, 2004

Citazzjoni Numru. 1119/2002

Vanessa Tumino.

vs.

Dr. Anthony Cutajar u l-P.L. Veronica Rossignaud bhala kuraturi deputati appuntati permezz ta' digriet ta' l-20 ta' Lulju 2000 sabiex jirrapprezentaw l-interessi ta' l-assenti Salvatore Tumino.

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 4 ta' Ottubru 2002 a fol. 1 tal-process fejn gie premess:-

Illi l-attrici zzewget lill-konvenut, Salvatore Tumino, f'cerimonja civili fir-Registru Pubbliku ta' Malta fil-21 ta' April 1999 (Dok. "A");

Illi l-kunsens tal-konvenut inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu u ta’ l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga kif indikat fis-**subartikolu (f) ta’ l-artikolu 19 tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta’ Malta;**

Illi *inoltre* l-kunsens tal-konvenut ghal dan iz-zwieg kien vizzjat b’difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju fuq il-hajja mizzewga u fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha kif indikat fis-**subartikolu (d) ta’ l-artikolu 19 tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta’ Malta**;

Illi l-kunsens ta’ l-attrici nghata bhala rizultat ta’ simulazzjoni *da parte* tal-konvenut kif indikat fis-**subartikolu (c) ta’ l-artikolu 19 tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta’ Malta**.

Illi ghalhekk iz-zwieg celebrat mill-kontendenti fil-21 ta’ April 1999 huwa null u bla ebda effett fil-ligi.

Illi ghalhekk l-istess attur talab lil din il-Qorti sabiex:-

(1) Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg celebrat mill-kontendenti fil-21 ta’ April 1999 huwa null u bla effett legali *ai termini* ta’ l-artikoli hawn fuq indikati, u taghti dawk il-provedimenti kollha l-ohra li jkunu opportuni f’dan ir-rigward.

Bl-ispejjez kontra l-konvenut ingunt ghas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni attrici a fol. 3 tal-process;

Rat il-lista ta’ xhieda u d-dokumenti esebiti a fol. 4 sa 17 tal-process;

Rat in-nota ta’ l-eccezzjonijiet tal-konvenuti Kuraturi deputati datata 10 ta’ Dicembru 2002 a fol. 23 tal-process fejn gie eccepit:-

(1) Illi f’dan l-istadju huma ma humiex edotti mill-fatti tal-kawza.

(2) Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni u l-lista tax-xhieda tal-konvenuti kuraturi a fol. 23 tal-process.

Rat il-verbal tas-seduta tas-26 ta' Frar fejn inghata digriet tal-affidavits tal-partijiet, u fejn Dr. Cutajar iddikjara li ghalkemm kiteb lill-assenti baqa' ma rcieva l-ebda risposta, u l-kawza giet differita ghall-finali trattazzjoni ghat-3 ta' Gunju 2003.

Rat in-nota tal-Kuraturi deputati datata 4 ta' Marzu 2003.

Illi rat il-verbal tas-seduta tat-3 ta' Gunju 2003 fejn Dr. Francesco Depasquale ghall-attrici prezenti u Dr. Anthony Cutajar bhala kuratur iddikjaraw li m'ghandhomx provi aktar u Dr. Cutajar iddikjara li pprova jikkomunika ma' l-assenti bla success u l-kawza thalliet ghas-sentenza ghat-30 ta' Marzu 2004.

Rat id-dokumenti esebiti;

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. <u>KONSIDERAZZJONIJIET.</u>

(I) <u>PRINCIPJI LEGALI.</u>

Illi l-attrici qed tibbaza t-talba taghha fuq l-**artikolu 19 (1) (c), 19 (1) (d), u 19 (1) (f) tal-Kap.255**. L-**artikolu 19 (1) (c)** jghid li zwieg ikun null *"jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb b'qerq dwar xi kwalita' tal-parti l-ohra li tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewwga"*. Din id-dispozizzjoni hi kwazi identika fil-formulazzjoni taghha ghall-**Canone 1098 tal-Kodici ta' Dritt Kanoniku** vigenti u hu evidenti li d-dispozizzjoni fil-ligi taghna giet ispirata mill-istudji preparatorji u mill-abbozzi tal-Kodici Kanoniku gia ezistenti fl-1981, cjoe' qabel ma l-imsemmi Kodici gie effettivament promulgat. Kif din il-Qorti kellha okkazjoni li tikkummenta fis-sentenza taghha ta' l-4 ta' Novembru, 1994 fil-kawza fl-ismijiet **"Angela Spiteri xebba Selvaggi vs Joseph Spiteri"**, l-

artikolu 23 tal-Kap. 255 ma huwiex ta' ostakolu li ssir referenza ghad-dottrina u l-gurisprudenza kanonika bhala fonti ta', u ghajnuna ghal, l-interpretazzjoni tad-dispozizzjoni in ezami, u dan bhalma l-fatt li ligijiet ta' pajjizi ohra ma humiex parti mill-ligi ta' pajjizna ma hux ta' ostakolu li ssir referenza ghal dawk il-ligijiet u ghall-gurisprudenza ta' dawk il-pajjizi ghall-finijiet ta' interpretazzjoni tal-ligi domestika.

Illi l-qerq ravvizat fid-dispozizzjoni ta' l-**artikolu 19 (1) (c) tal-Kap. 255** jincidi direttament fuq l-intellett ta' xi wahda mill-partijiet fiz-zwieg u ndirettament fuq il-volonta' tal-persuna ingannata. F'din id-dispozizzjoni, ghalhekk, dak li jintlaqat direttament mhux il-kunsens, izda l-intellett. Kif jispjega l-gurista ***Jose' Castano***:-

"Il dolo causa direttamente errore nell'intelletto del paziente, il quale ex errore consente. Con la particella ex vogliamo significare l'immediata causalita' dell' errore sul consenso. L'atto di consentire pero' e' atto entittivamente di volonta". ***(Il Sacremento del Matrimonio, Roma, 1992, p. 357)***. Dan il-qerq jista' jigi kemm minn wahda mill-partijiet fiz-zwieg kif ukoll minn terza persuna. *"In definittiva, quello che conta e che il dolus abbia influsso nel consenso, cioe' che il consenso matrimoniale provenga dall' errore doloso, senza il-quale il consenso non sarebbe mai stato espresso"* (op. cit. P. 358).

Illi biex tissussisti s-sitwazzjoni ravvizata fil-paragrafu in dizamina iridu jikkonkorru erba' affarijiet:-

i) il-qerq perpetrat bil-hsieb li wiehed jikseb il-kunsens tal-parti;

ii) li il-qerq ikun incida fuq il-kunsens tal-parti;

iii) li l-qerq ikun jirrigwarda xi kwalita' tal-parti l-ohra; u

iv) li din il-kwalita' tkun tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga.

Illi **l-artikolu 19 (1) (f)** jipprovdi li zwieg ikun null:-

"jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu, new ta' xi wiehed jew aktar mill-elemnti essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg".

Illi ma hemmx dubju li l-legislatur Malti, meta ifformula dan il-paragrafu, kellu quddiemu l-izvilupp gurisprudenzali u dottrinali fil-kamp tad-Dritt Kanoniku sa l-1981, cjoe' meta l-**artikolu 19** allura ezistenti fil-ligi taghna gie sostitwit bl-**artikolu 19** vigenti llum. In fatti jekk wiehed jara l-inciz (2) tal-**kanone 1101 tal-Kodici ta' Dritt Kanoniku** promulgat sentejn wara dawk l-emendi fil-**Kap. 255**, wiehed isib li dan l-inciz hu kwazi identiku ghall-ligi taghna:-

"At si alterutra vel utrague pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum vel matrimonii essentiale aliqudo elementum, vel essentialem aliquam proprietatem, invalide contrahit".

Illi hawn qeghdin fil-kamp tas-simulazzjoni, u cjoe' meta l-atti, gesti jew kliem esterni ma jikkorrispondux ghall-kunsens intern li jkun qed jinghata. L-awturi jitkellmu dwar *consensus simulatus* jew *consensus fictus*. Din is-simulazzjoni tista' tkun jew totali jew parzjali. Kif jispjega l-awtur ***Castano (Castano, J.F.,*** **Il Sacramento del Matrimonio, Roma, 1992):-**

"In generale si parla di exclusio totale e di exclusio partiale. La prima sarebbe la esclusione della "totalita" matrimoniale, cioe' del matrimonium ipsum, mentre la seconda si riferisce al matrimonio solo "parzialmente", vale a dire ad essentiale matrimonii aliquod elementum e ad essentialem aliquam proppriet atem. Ad ogni modo, si tratta della esclusione totale o della esclusione parziale, per quanto riguarda l-effetto sulla validita' del matrimonio, non c'e' nessuna differenza, giacche' il matrimonio in ambedue I casi e' sempre invalido." (op. Cit. P.382)

Illi tezisti simulazzjoni totali meta il-kontraent esternament ikun qed jaghmel atti li ma jkunux in konformi mal-volonta` tieghu interna. Per ezempju, meta wiehed *"in no way*

consents to marriage”. (***Bejan*** 29 ta’ Lulju, 1970) jew *“when he positively does not intend to give his consent while he can.”* (***Abbo*** 8 ta’ Frar 1968) jew meta wiehed *“does not have the intention of contracting marriage but wishes to put on an act”.* (***Pausilla*** 18 ta’ Dicembru,1980).

Illi d-decizjonijiet Rotali ohra osservaw li simulazzjoni totali taz-zwieg jista jsehh ukoll *“when a person excludes either marriage itself or his or her spouse.”* (***Mercieca*** 15 ta’ Lulju,1973) (***Ferraro*** 26 ta’ April, 1978).

Illi simulazzjoni totali tezisti wkoll meta hemm inkluz element kuntrarju ghaz-zwieg. Ezempju ta’ dan huwa meta bniedem jizzewweg *”for his own purposes which are different from marriage.”* (***Rogers*** 11 ta’ Novembru, 1993). Wiehed jista’ jizzewweg ghal ragunijiet personali u soggettivi *(finis operantis et extraneus)*. Dawn ir-ragunijiet jistghu ma jikkoncidux ma’ dawk taz-zwieg innifsu *(finis operis)*. Jekk iz-zewg motivi jikkoezistu ghaliex wahda ma teskludix lill-ohra allura m’hemmx simulazzjoni u tali zwieg huwa validu. Mill-banda l-ohra jekk wiehed jizzewweg bil-hsieb ewlieni tal-motivi soggettivi tieghu ad eskluzjoni tal-motivi taz-zwieg innifsu allura dak iz-zwieg huwa null.

Illi fil-kaz ta’ nullita’ parzjali l-kontraent ma jkunx qed jeskludi z-zwieg innifsu fit-totalita’ tieghu pero’ jkun jeskludi wiehed mill-elementi essenzjali tieghu u b’hekk xorta wahda jirrendi l-istess zwieg null.

Illi fil-ligi taghna imkien ma nsibu elenkati x’inhuma l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewwga pero’ huwa principju rikonoxxut fis-socjeta’ Maltija li z-zwieg kif nifmuh ahna ghandu a bazi tieghu l-element ta’ esklussivita’, cjoe’ dik il-fedelta` reciproka li l-partijiet jaghtu u jweghdu lil xulxin *(Bonum Fidei).*

Illi ghalhekk meta parti tidhol ghaz-zwieg tkun waqt il-hin tal-kunsens qeghda taghti lilha nnifisha lill-parti l-ohra u b’hekk qed teskludi relazzjonijiet ma’ terzi persuni. Punt iehor li jrid jigi sollevat in ezami ta’ dan is-sub-inciz huwa li l-ligi titkellem dwar eskluzjoni posittiva. Huwa accettat fil-Gurisprudenza taghna li sabiex jigi sodisfat dan ir-rekwizit

m'hemmx bzonn li tali eskluzjoni tkun wahda sfaccata, l-intenzjoni ta' l-eskluzjoni tista' tkun wahda percepibbli minn azzjonijiet impliciti. Gurisprudenza nostrana tammetti li hemm distinzjoni bejn id-dritt ghall-fedelta' u l-abbuz ta' dan id-dritt. Ghalhekk relazzjonijiet extra konjugali wara z-zwieg ma jikkontribwixxux wahedhom argument ghan-nullita'.

Illi l-anqas ma jirrizulta f'nullita' meta wiehed mill-partijiet jiehu decizjoni <u>wara</u> z-zwieg li jnehhi jew jimmodifika d-dritt ghall-fedelta' gia moghti fil-kunsens taz-zwieg. Minkejja dan, relazzjonijiet extra konjugali ghandhom jigu meqjusa bis-serjeta' ghaliex jistghu jkunu <u>rizultat</u> ta' kunsens limitat minhabba simulazzjoni parzjali. *"We must take care not to consider lightly such a strong indication since more often than not, it could be a certain sign that the obligation of fidelity has not been assumed."* (***Pompedda*** 7 ta' Lulju 1972).

Illi dak li jrid jigi ppruvat, sal-grad li trid il-ligi taghna fil-kamp civili, hu li fil-mument ta' l-ghoti tal-kunsens matrimoniali parti wahda jew it-tnejn kellha jew kellhom il-hsieb maghmul li ccahhad lill-parti l-ohra mid-dritt kif aktar 'l fuq imfisser *ossia* li tonqos mid-dover korrispondenti. Tali prova tista' ssir permezz ta' dikjarazzjonijiet f'dan is-sens – basta li l-Qorti tqishom, <u>fic-cirkostanzi kollha tal-kaz</u>, li jkunu attendibbli, kif ukoll minn cirkostanzi antecedenti, konkomittanti u sussegwenti ghall-ghoti tal-kunsens, cjoe' ghaz-zwieg.

Illi l-attrici isemmi wkoll l-**artikolu 19 (1) (d)** li jipprovdi li zwieg ikun null jekk *"vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewg jew fuq id-drittijiet u dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha impossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg"*.

Illi b'difett serju ta' diskrezzjoni, il-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' mmaturita' li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-mument li jinghata l-kunsens reciproku. Li kieku l-legislatur irrikjeda maturita' shiha u perfetta, ftit jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun

validu. In-nuqqas ta' _discretio judicii_ hu kuncett guridiku intrinsikament marbut mal-kapacita' ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg.

Illi kif jispjega ***Bersini***, d-diskrezzjoni ta' gudizzju tikkonsisti f'zewg elementi distinti izda konkorrenti u interdipendenti:-

"la piena avvertenza e il deliberato consenso….La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettiva, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturita' di giudizio e la maturita' affettiva…. La maturita' di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all'atto da compiere, agli obligħi essenziali da assumersi e ai doveri cognugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturita' affettiva comporta generalmente quella adequata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotivita' che se sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volonta' e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo cosi' una mancanza di consenso libero (immaturita' affettiva) e ponderato (immaturita' di giudizio)" ***(Bersini. F.,*** **Il Diritto Canonico Matrimoniale (Torino, 1994)**, p. 97.)

Illi l-istess awtur ikompli jispjega li *"e necessaria la discrezione non tanto per l'atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazzione degli impegni sostanziali del matrimonio e non di tutto il suo valore etico religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l'eta prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrare, per qualsiasi motivo, la capacita' intellettiva e volitiva sopra descritta sia gravemente alterata o ad dirittura mancante, si dovra' ritenere che il vincolo matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio.*

"……..se il soggetto non e' in grado di superare (i) condizionamenti interiori, allora si dira' che la scelta di lui non e stata libera; In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioe' col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica societa' coniugale, sia nei rigwardi dell' altra parte sia nei rigwardi della parole" ***(Pompedda, MF.,*** **Incapacita' di Natura Psichica in Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento (Bologna, 1991)**, pp. 231, 233).

Illi l-awtur ***Viladrich*** jispjega li:-

"The discretion of judgment refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring" **(Viladrich, P.J.,** ***Matrimonial Consent in Code of Cannon Law Annotated (Montreal, 1993)***, *p. 686).*

ii) Apprezzament tal-Provi.

Illi mill-provi prodotti jirrizulta li l-kontendenti iltaqghu Malta fis-16 ta' Gunju 1998, u wara xahrejn l-attrici telghet l-Italja sabiex tiltaqa' mal-genituri tal-konvenut, u ftit wara li gew Malta ddecidew li jizzewwgu u jghixu hawn Malta. Fil-fatt izzewgu fil-21 ta' April 1999, f'inqas minn sena minn meta iltaqghu l-ewwel darba. Kif marru Sqallija ghal niesu saret pressjoni fuqha mill-genituri tal-konvenut sabiex tizzewweg bil-Knisja Sqallija. Omm l-konvenut iffissat id-data ghat-13 ta' Settembru 1999, u sadanittant il-kontendenti gew Malta, izda omm il-konvenut kienet il-hin kollu ccempel lill-konvenut bla ma' l-attrici kienet taf fuq x'hiex, sakemm f'Awissu 1999 l-konvenut tela` Sqallija sabiex igib l-inviti ghall-istess tieg. Gie lura Malta izda habta u sabta rega' siefer bla ma qal lill-attrici. Ftit wara rceviet telefonata minghand omm il-konvenut fejn din qaltilha li sabiex tizzewweg Sqallija kellha taccetta li

toqghod u tghix hemm. L-attrici dan ma accetatux u l-konvenut mar lura Sqallija u z-zwieg bil-Knisja baqa' ma sehhx. Gie biss darba f'Ottubru ghal tlett ijiem, fejn regghet cemplet ommu u l-konvenut mar Sqallija. L-istess gara f'Novembru fejn dam biss sebat ijiem; cempel xi drabi ohra, dejjem jghid li kien gej Malta, izda bqa' ma gie qatt. F'hafna mid-dettalji l-attrici hija kkoroborata mix-xhieda ta' Rosemarie Falzon fl-affidavit taghha datat 2 ta' Novembru 2000.

Illi minn dan kollu jirrizulta li certament kien hemm difett ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fil-kunsens taz-zewg partijiet *stante* li mix-xhieda prodotta ma jidhirx li hadd minnhom ma kien jaf x'inhuma l-elementi essenzjali taz-zwieg, u wisq inqas kien hemm xi mpenn miz-zewg nahat li jghixu hajja komunali flimkien. Jidher li fil-fatt kollox sar ta' malajr, bla ebda hsieb dwar il-konsegwenzi tad-decizjoni affrettata taghhom.

Illi apparti dan jidher li l-kunsens tal-konvenut kien ukoll simulat *stante* li jidher li huwa rabat il-konvivenza tieghu ma' l-attrici biss jekk hija tmur tghix mieghu l-Italja, u b'hekk huwa kien qed jimxi fuq dak li kienet tixtieq ommu. Dan sar minkejja l-fatt li ma' l-attrici kien qabel li jizzewwgu u jghixu Malta pero' meta gie sabiex jiddeciedi, jidher car li l-konvenut ried jibqa' l-Italja, u hekk ghamel u fil-fatt irritorna lejn pajjizu u abanduna lill-attrici. Ma hemm l-ebda dubju li f'dawn ic-cirkostanzi l-konvenut issimula l-kunsens tieghu, u kien litteralment qed jidhaq bl-attrici, billi jghid mod u jaghmel iehor, u fil-fatt minn kif sehhu l-affarijiet ma hemm l-ebda dubju li l-istess konvenut ma kellu l-ebda ntenzjoni li jghix ma' l-attrici kif ipprometielha, u ghalhekk fic-cirkostanzi din il-Qorti thoss li t-talba attrici gie ippruvata anke abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (f)** ghar-ragunijiet imputabbli lill-konvenut.

Illi ghalhekk it-talba attrici ghandha tigi milqugha abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) u (f) tal-Kap 255** ghar-ragunijiet imputabbli liz-zewg partijiet kif premess.

<u>III. KONKLUZJONI.</u>

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet tal-kuraturi deputati in kwantu l-istess huma b'xi mod inkompatibbli ma' dak hawn deciz, **tilqa' t-talba attrici** b'dan illi:-

(1) Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg celebrat mill-kontendenti fil-21 ta' April 1999 huwa null u bla effett legali *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (d) u (f) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta** ghar-ragunijiet imputabbli liz-zewg partijiet.

Bl-ispejjez jinqasmu bin-nofs bejn iz-zewg partijiet filwaqt li l-kuraturi deputati jithallsu skond il-ligi.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------